

تحلیل سیاسی هفته (۹۴)

انتخابات ریاست‌جمهوری مصر: واکنش‌ها و پیامدها

مقدمه

انتخابات ریاست‌جمهوری مصر که با رقابت دو نامزد یعنی عبدالفتاح سیسی و حمدین صباحی برگزار شد، از مهمترین رویدادهای سیاسی در دوره پس از مرسی است که این کشور را وارد مرحله جدیدی از حیات سیاسی خود می‌کند. هرچند نتیجه انتخابات پیروزی قاطع سیسی و دستیابی وی به منصب ریاست‌جمهوری را در پی داشت، اما شرایط برگزاری انتخابات در کنار روندهای سیاسی حاکم نشانگر تداوم اوضاع نابسامان مصر و دشواری مدیریت روند سیاسی در این کشور است. درحالی که جریان‌های سیاسی مهمی با مرکزیت اخوانی‌ها به تحریم انتخابات و سازماندهی اعتراضات در مقابل آن پرداختند، درصد پایین شرکت‌کنندگان و شک و تردیدهای دیگر در خصوص انتخابات، مشکلات و معضلات مرحله سیاسی اخیر را روشن‌تر می‌کند.

۱. شرایط و نتایج انتخابات

انتخابات ریاست‌جمهوری مصر به‌رغم تصمیم اولیه، در مدت سه روز برگزار شد و در آن دو نامزد یکی عبدالفتاح سیسی وزیر دفاع سابق و دیگری حمدین صباحی مؤسس جریان الشعبی به‌عنوان سیاستمداری چپ‌گرا به رقابت پرداختند. تبلیغات انتخابات ریاست‌جمهوری از ۳ می ۲۰۱۴ آغاز شد و تا ۲۳ همان ماه ادامه یافت. این انتخابات در خارج از مصر از ۱۵ می در ۱۴۱ حوزه انتخاباتی واقع در ۱۲۴ کشور دنیا آغاز شد و تا روز ۱۹ می ادامه یافت. سپس انتخابات از ۲۶ تا ۲۸ می (۵ تا ۷ خرداد) در سراسر مصر برگزار شد.

در مورد میزان مشارکت و نتایج انتخابات ریاست‌جمهوری مصر آمار و تحلیل‌های متفاوتی ارائه شده است. طبق داده‌های رسمی در این انتخابات ۲۵ میلیون و ۱۹۲ نفر یعنی بیش از ۴۵ درصد واجدین شرایط شرکت کردند و نتایج حاکی از آن است که سیسی توانسته است ۲۳ میلیون و ۲۸۱ هزار و ۲۶۲ رأی یعنی حدود ۹۳ درصد آرا را به‌خود اختصاص دهد، اما حمدین صباحی تنها به ۷۳۵ هزار و ۲۸۵ رأی یعنی به حدود سه درصد آرا دست یافته است. این درحالی است که آرای باطله انتخابات، بیش از آرا صباحی اعلام شده و عملاً صباحی بعد از آرای باطله رتبه سوم را در رقابت انتخاباتی کسب کرده است.

درحالی که طرفداران سیسی سطح مشارکت و درصد تقسیم آرا بین دو نامزد را براساس آمارهای حکومتی تأیید می‌کنند، مخالفان سیسی، هم صحت و مشروعیت انتخابات و هم آمارهای مربوط به درصد شرکت‌کنندگان و آرای سیسی را مورد نقد و اعتراض قرار داده‌اند. با وجود این، رئیس هیئت نظارتی که اتحادیه اروپا به مصر فرستاده بود عنوان کرد این انتخابات به شکل قانونی برگزار شده است، اما «نظر همه مصری‌ها را نشان نمی‌دهد». «ماریو دیوید» پس از اعلام نتایج شمارش آرای بیشتر صندوق‌ها در مصر گفت: «باعث تأسف است که بخش مهمی از جامعه مصر در این انتخابات حضور نداشت. از یکی از احزاب سابق مصر که مهم است، حتی یک نامزد هم نبود و معتقدم به همین علت میزان مشارکت فقط ۴۶-۴۷ درصد بود».

برخلاف اظهارات رسمی، اخوان‌المسلمین می‌گوید نسبت مشارکت در انتخابات از ۱۰ درصد فراتر نرفته است. تشکل «ائتلاف برای حمایت از مشروعیت»، به گزارش تلویزیون دولتی در روزهای ۲۶ و ۲۷ می استناد می‌کند که میزان مشارکت در دو روز اول انتخابات را ۸ درصد اعلام می‌کرد و می‌پرسد چگونه در روز سوم این نرخ فراتر از ۴۵ درصد رفت. این‌گونه انتقادات و تحلیل‌ها از سوی گروه‌های مخالف دیگر سیسی و یا حتی برخی افراد و گروه‌های بی‌طرف نیز ذکر شده است و این موضوع که درصد واقعی شرکت‌کنندگان احتمالاً بین ۲۰ تا ۳۰ درصد بوده است را می‌توان به نوعی مورد تأیید قرار داد. این درحالی است

که در مرحله دوم انتخابات ریاست‌جمهوری گذشته مصر که رقابت بین محمد مرسی و احمد شفیق بود، نسبت مشارکت ۵۲ درصد بود.

۲. واکنش‌ها به انتخابات

واکنش‌ها به انتخابات مصر و نتایج آن را می‌توان در سطوح مختلف مورد توجه قرار داد. در سطح داخلی از یکسو استقبال و شادی طرفداران سیسی و ازسوی دیگر انتقاد و اعتراض صبحی و تظاهرات اخوانی‌ها و در سطح خارجی برخی حمایت‌ها و برخی انتقادات در این خصوص قابل بررسی است.

۲-۱. واکنش‌های داخلی

در سطح داخلی، طرفداران سیسی بعد از مشخص شدن نتایج غیررسمی به شادی و خوشحالی پرداختند و ازجمله در میدان تحریر حضور یافتند. به اعتقاد آنها این انتخابات زیر نظر ناظران بین‌المللی و نمایندگان جامعه مدنی مصر برگزار شده و امکان بازی با نتایج آن وجود ندارد. در این انتخابات ۱۵۰ ناظر از اتحادیه اروپا و تعداد زیادی ناظر از آمریکا حاضر بودند و نمایندگان نامزدها و مطبوعات هم بر سر صندوق‌های رأی حضور داشتند. همچنین به باور آنها جنبش «تمرد» با اکثر تشکلهای سیاسی خود در این انتخابات حاضر بود. به باور طرفداران سیسی انتخابات اخیر، خواسته‌های ملت مصر را در دو مقوله «نان و امنیت» و «دمکراسی» در قالب دو نامزد تقسیم و متجلی کرده بود که مردم به اولویت نان و امنیت رأی دادند.

اما حمدین صبحی نامزد شکست‌خورده انتخابات شکایتی را در مورد تخلفات مختلف در انتخابات به کمیسیون عالی انتخابات ارائه داد که شامل تمدید انتخابات برای روز سوم و اقدام به تبلیغات انتخاباتی داخل حوزه‌های رأی‌گیری بود. بر این اساس صبحی اعلام کرد اصول و قواعد انتخابات زیر سؤال رفته است و ستاد انتخاباتی صبحی نیز خواستار حذف آرای شد که در روز سوم انتخابات به صندوق‌ها ریخته شده است، اما وی در نهایت در یک کنفرانس خبری تلویزیونی گفت من شکست را می‌پذیرم و به رأی مردم احترام می‌گذارم. همچنین در پاسخ به شکایات صبحی رئیس کمیسیون انتخابات مصر شکایت وی را مردود و غیرقابل پیگیری دانست.

اما مهمترین واکنش داخلی صورت گرفته درخصوص انتخابات مصر ازسوی جریان اخوان‌المسلمین بود. اخوانی‌ها از یکسو تظاهرات‌هایی را در شهرهای مختلف مصر در اعتراض به انتخابات برگزار کردند و ازسوی دیگر مشروعیت و صحت انتخابات را به شدت مورد سؤال قرار دادند. ازجمله دبیرکل اتحادیه جهانی علمای مسلمین در بیانیه‌ای اعلام کرد که بزرگ‌ترین تقلب در تاریخ انتخابات جهان در مصر روی داده است و بیشتر بودن آرای باطله از آرای صبحی، مخدوش و مشکل‌دار بودن انتخابات مصر را نشان می‌دهد. همچنین جنبش اخوان‌المسلمین در بیانیه‌ای مشارکت اندک مردم در انتخابات این کشور را مهر بطلانی بر سیاست‌های کودتاچیان عنوان کرد.

۲-۲. واکنش‌های خارجی

انتخابات ریاست‌جمهوری مصر واکنش‌ها و بازتاب‌های خارجی مختلفی را در پی داشته است. در سطح منطقه‌ای و در حوزه خلیج فارس به‌استثنای قطر که به حمایت از جریان اخوانی در برابر نظامیان پرداخته است، سایر کشورهای عربی این حوزه از نتایج انتخابات مصر استقبال و بر تداوم حمایت‌های خود از حکومت سیسی تأکید کردند. چهار کشور ثروتمند منطقه خلیج فارس از قصد سرمایه‌گذاری حدود ۲۰۰ میلیارد دلاری خود در مصر پرده برداشتند و اعلام شد که از این مبلغ کویت به تنهایی حدود ۱۰۰ میلیارد دلار و عربستان، امارات و بحرین نیز جمعاً همین مقدار را به قاهره اختصاص خواهند داد. همچنین اقدام کویت در اخراج یک روحانی مصری از این کشور که جرمش جعلی خواندن انتخابات برگزار شده در مصر بیان شد، نشان از راضی بودن این کشورها از نتیجه انتخابات دارد. به‌رغم مخالفت‌های گذشته، ترکیه اعلام کرد اگر دولت سیسی از اعدام سران اخوان بپرهیزد هیچ مشکلی را برای به رسمیت شناختن سیسی نخواهد داشت. رژیم صهیونیستی نیز علائم مثبتی از پیروزی سیسی ارائه داده است. ازجمله «زیبی مازنیل» سفیر اسبق این رژیم در قاهره از نتایج غیررسمی انتخابات ریاست‌جمهوری مصر استقبال کرد. به

اعتقاد وی سبسی حافظ معاهده کمپ دیوید میان مصر و اسرائیل خواهد بود.

در سطح بین‌المللی آمریکا همچنان موضع انتقادی خود در برابر شرایط سیاسی مصر را حفظ کرد. از جمله «جان ساکی»، از سخنگویان وزارت خارجه آمریکا عنوان کرد ما بیش از پیش نگران شرایط سیاسی محدود قبل از انتخابات و تأثیر آن بر فراگیر بودن دولت آینده مصر و ثبات در این کشور و نیز بازداشت‌های سیاسی و محدود کردن آزادی رسانه‌ها هستیم چرا که دمکراسی صرفاً برگزاری انتخابات نیست. به‌رغم این انتقادات که به‌خصوص در میان تحلیلگران آمریکایی گسترده‌تر است، به‌نظر می‌رسد کاخ سفید به برقراری نوعی ثبات و امنیت نسبی پس از انتخابات رضایت می‌دهد و برای بدتر شدن روابط با مصر تحت حاکمیت سبسی تلاش نخواهد کرد. همچنین نوع موضع‌گیری کشورهای اروپایی و ارسال هیئتی برای نظارت بر انتخابات ازسوی اتحادیه اروپا نشان‌دهنده رضایت آنها از تداوم دمکراسی شکلی در مصر و بهبود تدریجی اوضاع است و دغدغه‌های واقعی ازسوی اروپایی‌ها درخصوص شرایط سیاسی مصر کمتر قابل مشاهده است. روسیه نیز که موافق قدرت گرفتن سبسی است، از نتایج انتخابات استقبال کرد و پوتین این پیروزی را به سبسی تبریک گفت.

۳. پیامدهای انتخابات

انتخابات ریاست‌جمهوری در مصر و به قدرت رسیدن عبدالفتاح سبسی بیانگر آغاز مرحله سیاسی نوینی در عرصه داخلی و روابط خارجی این کشور است. در عرصه داخلی نهادهای نظامی امنیتی و نخبگان سیاسی حاکم به رهبری سبسی تلاش خواهند کرد تا با مدیریت بحران با رویکردی ترکیبی و چندگانه کشور را به‌سوی شرایطی عادی پیش برده و در نتیجه پایه‌های مشروعیت نوینی را برای ساختار قدرت حاکم به‌وجود آورند. در این راستا از یکسو سخت‌گیری‌ها، سرکوب‌ها و فشارها علیه جریان‌های مخالف تهدیدآفرین مانند اخوانی‌ها کماکان تداوم یافته و برای مقابله با تظاهرات‌ها و اقدامات امنیتی نیز توان بیشتری به‌کار گرفته خواهد شد، اما با توجه به حساسیت‌های افکار عمومی و محافل بین‌المللی، سبسی احتمالاً ناچار است تا از برخی تصمیمات تندروانه خود در سرکوب و تضعیف اخوانی‌ها مانند اجرای احکام اعدام درخصوص رهبران اخوان صرف‌نظر کند. ازسوی دیگر رئیس‌جمهور جدید مصر تلاش خواهد کرد تا با بهبود شرایط اقتصادی و سامان دادن اوضاع امنیتی، مشروعیت خود در میان بخش‌های مهم جامعه را افزایش دهد، اما معادلات و روند سیاسی مصر و شرایط و نتایج انتخابات نشانگر آن است که سبسی دشواری‌ها و مشکلات بسیاری را برای پیشبرد روند سیاسی و کنترل اوضاع پیش رو خواهد داشت. به‌رغم اینکه سبسی ابزارهای سیاسی و امنیتی مهمی در دست دارد و بخشی از جامعه مصر نیز علاقه خود به گفتن امنیت - اقتصادی او را نشان داده است، سطح مشارکت در انتخابات نشان داد که وی هنوز نتوانسته است، اعتماد اکثریت مردم مصر را جلب کند و نوع عملکرد و دستاوردهای سبسی تأثیر تعیین‌کننده‌ای بر قدرت سیاسی آینده او خواهد داشت. مهمتر اینکه سبسی همچنان با مخاطرات و اعتراضات جدی ازسوی جریان اخوان و نیروهای جوان تحول‌خواه روبرو بوده و این مخالفت‌ها در صورت ناکارآمدی وی می‌تواند به‌تدریج به بخش‌های بیشتری از نیروهای سیاسی و جامعه مصر گسترش یابد.

در عرصه سیاست خارجی، سبسی سعی خواهد کرد تا به عادی‌سازی روابط با اغلب بازیگران تأثیرگذار منطقه‌ای و بین‌المللی مبادرت کند. با این حال وی با دولت‌هایی که بخواهند گرایش‌های حمایتی خود از معارضین اخوانی را حفظ کنند همچنان با سردی و به‌صورت تقابلی برخورد خواهد کرد. به‌نظر می‌رسد سبسی روابط خود با کشورهای محافظه‌کار عرب به‌خصوص در حوزه خلیج فارس را توسعه داده و از حمایت‌های اقتصادی آنها برخوردار خواهد شد. این توسعه روابط ممکن است موانعی را برای گسترش روابط مصر با کشورهای رقیب مانند ایران ایجاد کند. در مورد ایران هرچند رقابت‌ها و مخالفت‌های کشورهایمانند عربستان سعودی مانع از تجدید جدی روابط می‌شود، اما بعید به‌نظر می‌رسد سبسی درصدد تشدید فضای تنش و خصومت با ایران باشد. همچنین روابط مصر با دولت‌های حامی اخوان مانند ترکیه و قطر نیز احتمالاً در دوره آتی به‌سوی کاهش تنش خواهد رفت، اما شکل‌گیری روابط گرم و دوستانه با آنها با توجه به تداوم چالش

اخوانی‌ها و نظامیان بعید به نظر می‌رسد. در سطح بین‌المللی نوع رویکرد آمریکا به دولت جدید، به شرایط درونی مصر و میزان موفقیت سیاسی در کنترل اوضاع بستگی دارد. در شرایط طبیعی آمریکا به بهبود شرایط امنیتی و ثبات در مصر با مدیریت سیاسی تمایل دارد تا بر این اساس روابط دو کشور از مرحله انتقادی وارد مرحله عادی شود، اما در صورت وخامت و بی‌ثباتی بیشتر در داخل مصر و تشدید چالش‌ها، آمریکا همچنان موضع انتقادی خود را حفظ خواهد کرد. کشورهای اروپایی نیز به‌رغم برخی مواضع دمکراسی‌خواهانه، به انطباق خود با مصر جدید تحت حاکمیت سیاسی علاقمندند. همچنین روسیه به گسترش روابط و پیوندها با سیاسی تمایل نشان داده و تلاش‌های خود در این خصوص را گسترش خواهد داد.

نتیجه‌گیری

شرایط و روند انتخابات ریاست‌جمهوری در مصر و سطح مشارکت و نتایج آن نشانگر واقعیت‌های مهمی درخصوص روندهای سیاسی این کشور است. این انتخابات در بستری پرتنش و همراه با اعتراضات و سخت‌گیری‌های حکومتی، فقدان حضور رقابتی قدرتمند برای مبارزه سیاسی و تحریم برخی احزاب مهم، احاطه و تسلط دستگاه‌های سیاسی و نظامی - امنیتی، بی‌تفاوتی و دلسردی نسبی و اقبال کم مردم مصر و همچنین تردیدها و انتقادات بین‌المللی برگزار شد تا در نهایت سیاسی به‌عنوان نامزد پیروز خود را برای ریاست‌جمهوری آماده کند. براین‌اساس بسیاری انتخابات مصر را به یک نمایش مضحک تشبیه کردند و برخی دیگر آن را پایان اندوهباری برای شرکت‌کنندگان در انقلاب مصر و میدان تحریر و آمال و مطالبات آنها برشمردند. همچنین برخی دیگر، مشارکت پایین در انتخابات را آن هم در شرایطی که هزاران زندانی سیاسی در زندان بوده و صدها نفر به اعدام محکوم شده‌اند را شروع بدی برای سیاسی قلمداد کردند. طرفداران سیاسی پیروزی وی را غلبه دغدغه‌های امنیتی و اقتصادی مردم بر موضوع پرچالش دمکراسی عنوان می‌کنند، اما نگاهی کلان به انتخابات و روند سیاسی مصر نشانگر آن است که هرچند سیاسی رقیب قدرتمندی در عرصه قدرت ندارد، اما هنوز با چالش‌هایی جدی در مدیریت بحران روبرو است و مصر فارغ از رویکردهای خارجی معطوف به آن همچنان با مشکلات و بی‌ثباتی‌های جدی مواجه خواهد بود.

